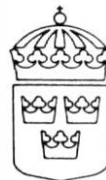

Motion till riksdagen

1988/89:Fi226

av Olof Johansson m.fl. (c)
Den ekonomiska politiken

Mot.
1988/89
Fi226

1. Sammanfattning

Centerns valprogram innebar satsningar på *miljöpolitik, rättvis fördelning, likvärdiga levnadsvillkor i hela landet, utbildning och utveckling* samt *grundtrygghet i vård och omsorg*. Dessa satsningar följer vi nu upp i vårt budgetalternativ.

Styrkan i en ekonomi måste bedömas utifrån dess förmåga att utnyttja högkonjunkturer, överbygga lågkonjunkturer och långsiktigt bibehålla ekonomiskt välstånd och utvecklingsförmåga. Sett från dessa utgångspunkter ter sig framtiden inte enbart ljus för svensk ekonomi. Den ekonomiska tillväxten i Sverige är betydligt lägre än i våra konkurrentländer, produktionen hämmas av kapacitetsbrist och låg produktivitetsutveckling, inflationen är betydligt högre än i våra konkurrentländer och bytesbalansen är negativ och vikande. De regionala obalanserna består. Centern vill göra regional balans liksom en god miljö till mål för den ekonomiska politiken.

Den överhettade konjunktur som präglade hösten 1988 verkar nu ha dämpats något. Den svenska konjunkturen kommer förmodligen att mattas något innevarande år, även om den internationella konjunkturen fortfarande är relativt stark.

Centern anser att följande nu är av vikt för den ekonomiska politiken:

- aktiv sysselsättningspolitik för att möta arbetskraftsbehovet
- en genomgripande skattereform med fördelningspolitiskt acceptabel inriktning
- reformerad offentlig sektor
- politik för regional balans
- överhettade områden måste dämpas
- satsning för framtiden på småföretagande
- satsning för framtiden på utbildning och infrastruktur
- samhällsplanering för ekologisk balans
- bromsad ökningstakt för vissa transfereringssystem som har en lavinartad kostnadsutveckling idag
- strukturomvandling inom industrin
- enklare och mer stabila spelregler i ekonomin
- avskaffad valutareglering

Statsbudgeten är i balans för första gången sedan budgetåret 1962/63. Detta är tillfredsställande. Balansen i ekonomin har emellertid till stor del

kommits genom en lägre disponibel inkomst för flertalet hushåll under 80-talet. Undersökningar har visat att inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökat under de socialdemokratiska regeringsåren. Flera grundläggande problem i svensk ekonomi är dessutom ännu olösta och riskerar att leda till nya obalanser i framtiden.

I förhållande till regeringens budget innebär centerns alternativ en ytterligare budgetförstärkning med 3,5 miljarder under budgetåret. Skattestrycket skulle också sänkas med 0,3 procent.

1. Det ekonomisk-politiska läget

En flyktig blick ger intryck av en stark svensk ekonomi. En statsbudget i balans och hög privat konsumtion förmedlar denna bild. Styrkan i ekonomin måste emellertid bedömas utifrån dess förmåga att utnyttja högkonjunkturer, överbrygga lågkonjunkturer och långsiktigt bibehålla ekonomiskt välstånd och utvecklingsförmåga. Sett från dessa utgångspunkter ter sig framtiden mer bekymmersam. Regeringen har inte klarat ut de grundläggande problemen i ekonomin. Detta riskerar att ge en svårare situation när konjunkturen vänder, än vad som annars skulle varit fallet.

Den överhettade konjunktur, som präglade förhösten, verkar nu ha kylts ner något. Ekonomin befinner sig i dag i en mer ordinär högkonjunktursituation. Den svenska konjunkturen kan vända nedåt under 1989; den kan också ligga kvar på ungefärligen nuvarande nivå. Utvecklingen har dock av allt att döma passerat konjunkturtoppen. Det ekonomisk-politiska läget i Sverige kan beskrivas genom att se på graden av fullföljande av de traditionella målen för den ekonomiska politiken:

1. *Den ekonomiska tillväxten* är betydligt lägre än våra konkurrentländers. Produktionen hämmas av brist på arbetskraft och riskkapital. Produktivitetens utvecklingen är svag i såväl näringslivet som inom den offentliga sektorn. En svag regionalpolitik har skapat koncentrationsområden med arbetskraftsbrist och stagnationsområden med lägre utnyttjande av produktionsresurser.

2. *Sysselsättningssituationen* präglas generellt av mycket låg öppen arbetslöshet. Det finns dock ett stort antal personer i arbetsmarknadsutbildning, anställda med lönebidrag och ofrivillig arbetslöshet, t.ex. många deltidsarbetande kvinnor. Antalet förtidspensioneringar har kraftigt ökat och gått allt längre ned i åldrarna. Det finns också stora regionala skillnader i arbetslöshetsnivån.

3. *Inflationen* är betydligt högre än våra konkurrentländers. Jämfört med de sju stora länderna inom OECD är vår inflation 6,3 %, nära dubbelt så hög. Endast Norge och Storbritannien inom OECD har för närvarande högre inflation än Sverige. Detta inflationsgap försämrar successivt Sveriges konkurrenskraft och riskerar att leda till ökande bytesbalansunderskott och ökad arbetslöshet.

4. *Bytesbalansen* är kraftigt negativ och trenden är vikande. Underskottet har dock begränsats tack vare en gynnsam utveckling av bytesförhållandet: stigande priser på skogsprodukter och fallande oljepriser. Sjunkande dollarkurs och en stark utveckling av världshandeln har också mildrat

bytesbalansunderskottet även om Sverige alltmer tappar marknadsandelar utomlands.

Mot. 1988/89
Fi226

5. Regeringen har inte förmått åstadkomma en *rätvis fördelning* av det välstånd som högkonjunkturen skapat. Regeringens devalveringspolitik, avregleringen av finansmarknaderna, höjningarna av skattetrycket i kombination med nuvarande funktionssätt hos skattesystemet, strama statsbudgetar i kombination med överföring av ökat ansvar för olikautgiftsposter på kommunerna samt regionala obalanser har skapat ökade förmögenhetsklyftor i samhället i jämförelse med de icke-socialistiska regeringsåren. Den socialdemokratiska "tredje vägens politik" har lett till stora förmögenhetsomflyttningar i samhället.

Centern anser därutöver att också *regional balans* samt *god miljö* är mål som bör jämföras med de traditionella i den ekonomiska politiken. Det ekonomisk-politiska läget på dessa områden kan mycket kort beskrivas enligt följande:

- *De regionala obalanserna* består. Regeringens koncentrationspolitik har skapat överhettningsområden, vilket bl a lett till att ekonomisk-politiska problem såsom inflationen förvärrats. De mindre förbättringar i form av befolkningsutveckling som kommit, har inträffat mycket sent i den högkonjunktur som rått, varför en konjunkturedgång återigen försämrar skogslänens utveckling. Långsiktigt är dessa läns utveckling därför fortsatt vikande. En trend som varit tydlig de senaste åren är dessutom att även om ökningstakten i de inomregionala skillnaderna något minskat, har de inomregionala obalanserna ökat. De flesta länscentra har t ex haft en betydligt bättre utveckling än omlandet.
- *Miljöpolitiken* är trots regeringens löften fortsatt passiv. Förnyelsen av energisystemet har stagnerat. Miljöförstöringen kostar i dag det svenska samhället stora summor. Forskning har beräknat dessa till 6 % av BNP, motsvarande ca 60 miljarder kr per år. Miljöförstöringen förstör våra naturresurser, orsakar reparationsbehov, ökar vård- och sjukförsäkringskostnader p g a försämrad hälsa hos befolkningen etc. Långsiktigt undergräver miljöförstöringen förutsättningarna också för det ekonomiska välståndet.

1.2. Den ekonomiska politikens inriktning

Regeringens finansplan andas en hel del insikt om problemen i svensk ekonomi men väldigt litet konkret föreslås. Forskare anser att de ekonomisk-politiska åtgärderna mot bakgrund av det läge som beskrivits ovan för närvarande bör syfta till:

1. En stram finanspolitik. Statsbudgeten är åter i balans vilket är tillfredsställande. Den ekonomiska politiken bör emellertid i nuläget förbereda en konjunkturavmattning. En mer omfattande åtstramning av hushållens efterfrågan är därför inte tillräddig.

2. Inflationsbekämpning. Den svenska prisutvecklingen måste åtminstone ner till genomsnittet hos våra viktigaste konkurrentländer inom OECD.

De nominella lönekraven måste dämpas som ett led i en inflationsbekämpande politik. Överhettade områden måste kylas ner.

3. En sänkt ränta. Den ekonomiska politiken måste föras på ett sådant sätt att räntenivån p g a valutaregleringen kan bli stabilt nedjusterad.

4. Ökat hushållssparande. Sparandet bör öka av såväl stabiliserings- som finanspolitiska skäl.

5. En politik för ökat utbud av arbetskraft och kapital inom bristsektorer i ekonomin bör föras. Produktionshinder i form av flaskhalsar måste undanröjas.

6. Kapacitetsutbyggnad och ökade investeringar inom den konkurrensutsatta sektorn för att möta nästa konjunkturuppgång.

7. Förbättrad produktivitetsutveckling inom såväl den privata som den offentliga sektorn.

8. Långsiktig struktumvandling inom industri och näringsliv mot en mer högteknologisk och kunskapsintensiv verksamhetsstruktur.

9. En politik för regional balans som tar vara på hela landets utvecklingsförmåga.

10. Förutsättningar för att skapa en varaktig tillväxt.

För att åstadkomma en utveckling i enlighet med ovanstående anser centerpartiet att ekonomisk-politiska åtgärder med följande inriktning är nödvändiga:

- Politiken för regional balans måste intensifieras för att få till stånd en regional utveckling före en konjunkturavmattning och för att i tid möta nästa konjunkturuppgång. Politiken måste föras såväl mellanregionalt som inomregionalt. En utbyggd politik för regional balans är i dagsläget dessutom extra nödvändig för att ta vara på den produktionskapacitet som fortfarande finns.
- Överhettade koncentrationsområden inom ekonomin måste svalkas av. Koncentrationspolitiken innebär köer, snabbare pris- och kostnadsutveckling, löneglidning m fl ekonomisk-politiska problem. Centerpartiet vill p g a detta införa investeringsavgifter på nybyggda lokaler och kontor i de värst utsatta koncentrationsområdena.
- En sysselsättningspolitik som förmår möta det akuta arbetskraftsbehov som föreligger inom vissa delar av arbetsmarknaden. Åtgärder som krävs är en ökad satsning på utbildning inom arbetsmarknads- och företagsutbildning, utökad platsantal på treårig teknisk gymnasielinje, främjande av näringslivsinvesteringar syftande bl a till ökad automatisering av de tunga jobben, förbättrad arbetsmiljö för minskad personalomsättning och ökad rekrytering till sektorer med arbetskraftsbrist, bättre utnyttjande av de idag arbetslösa eller undersysselsatta.
- En satsning för framtiden på nyföretagande, små- och egenföretagande, entreprenörskap, kunskapsutbyggnad *över hela landet*. Vi måste ta vara på människors och regioners utvecklingsmöjligheter bl a genom:

a) Utveckling av infrastruktur; decentraliserat vägnät, utbyggd järnvägstrafik, regionala flygförbindelser, telekommunikationsnät.

b) Decentraliserad högskoleutbildning via en utbyggnad av de mindre högskolorna med bl.a. fasta forskningsresurser vid de tidigare filialhögskolorna samt i Norrlands inland.

- För att säkra en ekonomisk utveckling också för framtiden måste vi nu styra in samhället mot *ekologisk balans*. Framtida ekologiska katastrofer måste förebyggas och skadade livsmiljöer återställas. Miljöhänsyn måste komma in som en reell och självklar del av all samhällsplanering. Kortsiktiga ekonomiska intressen skall vara underordnade ekologiska hänsyn och förutsättningarna för en *varaktig* tillväxt. En viktig del för att styra samhällsutvecklingen rätt är energi- och råvaruskatter samt miljöavgifter. Centern kräver också en översyn av hela miljöskyddslagstiftningen och dess tillämpning.
- Den kraftiga ökningen av statens utgifter för vissa transfereringssystem måste bromsas. Detta måste göras långsiktigt och socialt ansvarsfullt.
- Den offentliga verksamheten måste fås att fungera bättre. Produktivitet-utvecklingen måste förbättras.
- Centern avvisar cash-limit-användning i regeringens tappning.
- Strukturomvandling inom industrin mot mer högteknologi och kunskapsintensiv industri måste stimuleras. Detta kan ske genom en reformerad företagsbeskattning, satsning på högteknologisk forskning, en politik för sänkt ränta och ökad tillgång på riskvilligt kapital samt spridning av kapitalanvändningen.
- Det behövs enklare och mer långsiktiga spelregler i ekonomin. Härvidlag är en reformering av skattesystemet viktig. Centern upprepar kravet på en avveckling av vinstdelningsskatten.
- De kvarvarande delarna av valutaregleringen bör avskaffas när detta är möjligt.
- En genomgripande skattereform. En sådan bör inriktas mot sänkta marginalskatter med bibehållna fördelningspolitiska ambitioner. Den kommunala skatteutjämningen måste förbättras. Momsen på mat skall sänkas.

2. Den internationella ekonomin

Mot. 1988/89

Fi226

År 1988 präglades av hög ekonomisk aktivitet i OECD-länderna. Tillväxten uppgick inom området totalt till ca 4 procent. Under 1989 väntas en avmattning i tillväxttakten till 3,25 procent och 1990 sjunker tillväxten till 2,75 procent enligt OECD-sekretariatets egna bedömningar.

Den ekonomiska aktiviteten väntas alltså bli fortsatt hög men konjunkturtoppen som helhet för OECD har av allt att döma passerats. Ett flertal faktorer i den internationella bilden gör dock ekonomiska förutsägelser osäkra. Det gäller de fortsatt stora obalanserna mellan USA, Japan och Västtyskland, inflationstendenserna i vissa industriländer, den höga arbetslösheten i Västeuropa, integrationssträvandena inom EG-länderna m m.

Andra halvåret 1987 började den internationella konjunkturen ta fart. USA, Japan och Storbritannien uppvisade en snabb ekonomisk tillväxt. Kurserna på världens aktiebörser ökade också kraftigt. Börsfallet i oktober 1987 blev därför desto djupare. En recession i världsekonomin spåddes.

Recessionen uteblev dock. Börskraschen blev ingen krasch, bara ett fall. Produktions- och efterfrågetillväxten fortsatte, nu med lättnader i penningpolitiken till hjälp i ett flertal OECD-länder. I USA medförde dollarfallet ytterligare stimulans för exportindustrin. Hela världshandeln fick ett uppsving.

Reagan-administrationens utbudspolitik med bl a kraftiga skattesänkningar skapade dock ett kraftigt budgetunderskott i USA samtidigt som Japan och Västtyskland fick stora överskott. Flera faktorer i världsekonomin talar nu för en något minskad ekonomisk tillväxt inom OECD de närmaste åren:

- Produktionsutvecklingen tenderar att bromsas upp p g a att flera länder har ett högt kapacitetsutnyttjande och närmar sig taket för möjlig produktion.
- Stigande räntor hotar, sedan USA våren 1988 börjat strama åt penningpolitiken för att hålla nere konsumtion och inflation samt för att skydda mot ytterligare dollarfall.
- Penningpolitisk åtstramning har också skett i flera andra industriländer med bytesbalansunderskott.
- Den kreditexpansion med åtföljande konsumtionsutveckling som i ett flertal länder inom OECD följt på avregleringen av kreditmarknaderna tenderar att mattas av.

Stabiliserande faktorer såsom fortsatt lågt oljepris samt en måttlig inflationsutveckling talar emellertid för att konjunkturavmattningen blir måttlig.

Obalanserna i handelsutbytet mellan de tre stora länderna i OECD väntas vara fortsatt stora under 1989 även om USA:s bytesbalansunderskott minskat avsevärt under 1988. Den inhemska efterfrågeutvecklingen i Västtyskland har dämpats samtidigt som exporten till länder vid sidan av USA

ökat. Också Japan har ökat sitt bytesbalansöverskott. Under 1989 väntas USA fortsätta att minska sitt underskott men i långsammare takt samtidigt som överskotten i Japan och Västtyskland endast minskar långsamt.

Samtidigt som USA:s handels- och bytesbalansunderskott minskat under 1988 har OPEC-länderna samt Storbritannien fått stora underskott. I Storbritannien är dessutom inflationen i stigande gentemot OECD-genomsnittet. OECD-genomsnittet var 1988 3,5 procent och väntas 1989 stiga till 4 procent.

Av betydelse för världsekonomin är ett samordnat internationellt uppträdande för att minska obalanserna i handelsutbytet. Överskottsländerna måste se till att den inhemska efterfrågan i högre grad tar hand om produktionsutvecklingen samtidigt som underskottsländerna håller tillbaka inhemska efterfrågan. USA måste angripa sitt budgetunderskott via en finanspolitisk åtstramning som skapar förtroende internationellt. Sverige bör verka för ett sådant samordnat internationellt uppträdande för att reda ut obalansproblemen.

Den ekonomiska utvecklingen inom OECD gynnades 1988 också av en ökad efterfrågan från u-länderna. Till följd av en påbörjad sanering av flera u-länders skuldsituation samt höjda råvarupriser förbättrades den ekonomiska situationen för flera u-länder under fjolåret. Nästa år väntas råvaruprisutvecklingen bromsas upp. Om farhågorna om en ökad ränta slår in kan utvecklingen åter dämpas för u-ländernas del.

Oljepriset sjönk under 1988 till 12 dollar/fat vilket missgynnade OPEC-länderna, av vilka flera fick ett underskott i bytesbalansen. För 1989 väntas stabiliserade oljepriser. Långsiktigt kommer oljepriset att stiga en kvarts dollar per halvår enligt bedömningar inom OECD.

En glädjande utveckling är den politiska och ekonomiska öppning gentemot väst som skett i flera östeuropeiska länder inklusive Sovjetunionen. Konkret har dock detta ännu inte inneburit mer än en marginell ökning i öst-väst-handeln.

Utvecklingen i de skandinaviska länderna, exklusive Sverige, är sammantaget svag. Finlands BNP-tillväxt väntas halveras under 1989. Tillväxten i Norge och Danmark är i stigande men från mycket låga nivåer. Inflationen i samtliga skandinaviska länder ligger betydligt över OECD-genomsnittet.

3. Sveriges ekonomi

3.1. Sveriges ekonomiska utveckling 1970–1988

Det kanske främsta problemet för Sverige under perioden har varit att pressa ned kostnadsökningarna till omvärldens nivå. 1973–74 bedrevs en expansiv politik i syfte att kompensera för den kontraktiva politik som fördes i utlandet till följd av oljeprischocken. Den internationella lågkonjunkturen skulle överbryggas. Vinsterna steg och omfattande investeringar gjordes i branscher som senare skulle visa sig mindre framgångsrika. Dessutom sjönk de årliga produktivitetsökningarna drastiskt inom den svenska ekonomin.

Den expansiva politiken skapade ett inflationstryck och krav på stora löneökningar. 1974–76 ökade också företagens lönekostnader med 40

procent. En stor del av denna ökning härrörde från ökade löneskatter. Den minskade produktivitetsoökningstakten och oljeprischocken hade nödvändiggjort en anpassning nedåt av reallönerna. Istället skedde motsatsen. Sverige hamnade i en allvarlig kostnadskris.

Sverige tappade snabbt marknadsandelar till följd av försämrade relativpriser och vinstmarginalerna föll kraftigt. Sverige devalverade tre gånger under 1976 och 1977 vilket ökade tillväxten påtagligt. Landet var på väg mot balans då uppgången bröts av den andra oljeprischocken 1979–80. Tillväxten blev till skillnad från tidigare dock inte lägre i Sverige än internationellt. Den nödvändiga anpassningen nedåt av reallönerna skedde inte heller nu. Istället devalverades åter kronan 1981 och 1982 med sammanlagt drygt 24 procent. Devalveringarna medförde en högre vinstnivå och marknadsandelarna för den svenska exportindustrin steg åter.

Sysselsättningen räddades i slutet av 1970-talet genom omfattande arbetsmarknads- och industripolitiska insatser. Medan arbetslösheten steg till tvåsiffriga tal i Europa i övrigt, lyckades Sverige hålla den på mycket rimliga nivåer. Samtidigt omvandlades den svenska industristrukturen i snabb takt under denna period och landet kunde därför tack vare de centerledda regeringarnas insatser sedermera gå ut ur den internationella lågkonjunkturen med en låg arbetslöshet och en stark industri.

Efter devalveringarna 1981 och 1982 skedde, bl a till följd av dessa goda förutsättningar, en snabb återhämtning i svensk ekonomi. Till en början vann den svenska industrin åter marknadsandelar. Tillväxten var exportledd. Löne- och kostnadsutvecklingen var dock fortfarande för hög i relation till omvärlden. Relativpriserna försämrades och svenska marknadsandelar började därför åter minska. Tillväxten blev konsumtionsledd vilket försvagade bytesbalansen. Sverige har dock hittills klarat sig från att anpassa sig till omvärldens kostnadsutveckling till följd av en rad lyckliga omständigheter. För det första har den svenska valutakorgens konstruktion orsakat en konkurrenskraftsförstärkning i förhållande till våra viktigaste konkurrentländer (USA undantaget) genom en "smygdevalvering" i takt med dollarraset. För det andra innebar oljeprisfallet 1986 en engångsförbättring av den svenska bytesbalansen med 15 miljarder. För det tredje sjönk de internationella räntorna samt den internationella inflationen kraftigt.

Utvecklingen under 1988 har för svensk ekonomi varit gynnsammare än vad som allmänt spåddes under början av året. En fortsatt stark internationell konjunktur har hindrat att de problem med bl a konsumentprisutveckling och produktivitet utveckling som föreligger i svensk ekonomi slagit igenom med full kraft. Att BNP-tillväxten preliminärt varit 2,8 % under 1988; en uppjustering med nära en procentenhet från 87/88 års finansplan är ett bevis för detta. Tillväxttakten i svensk ekonomi är dock klart lägre än OECD-genomsnittet där 1988 innebär en ökning med ca 4 procentenheter.

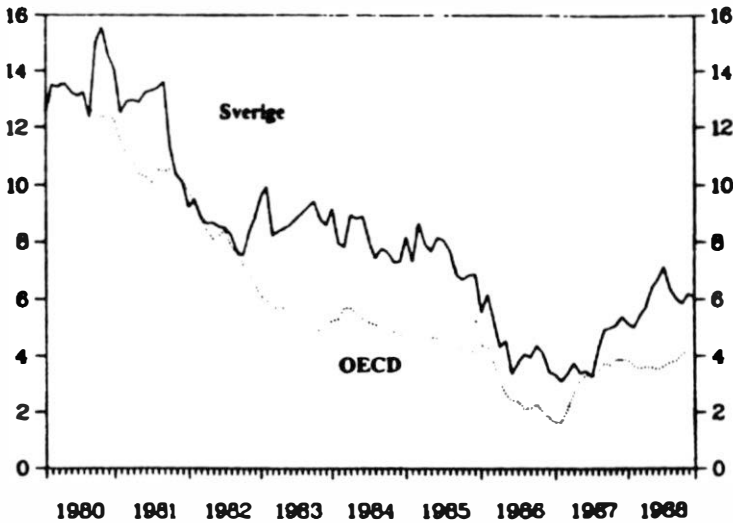
Produktivitet utvecklingen i såväl näringsliv som i offentlig sektor har under 1988 varit svag. Denna svaga produktivitet utveckling leder till att ekonomiska tillväxtmål i högre grad måste nås via en ökad sysselsättning, vilket leder till ökad arbetskraftsbrist med åtföljande löneglidning och ökad inflation, vidare till försämrade bytesbalans eftersom minskad produktion innebär att inhemsk efterfrågan måste tillgodoses via en ökad import. Av

ovanstående inses lätt att den svaga produktivitetsutvecklingen är ett av de allvarligaste problemen i svensk ekonomi.

Inflationen i Sverige har alltsedan 1982 legat betydligt över OECD-genomsnittet. Regeringens inflationsmål har missats lika regelbundet som de återkommit i finansplaner och kompletteringspropositioner. För 1988 väntas enligt finansplanen utfallet för KPI-utvecklingen bli 5,8 %. Enligt statistiska centralbyrån ökade priserna 1988 däremot 6,3 procent. Den ofta utskällda livsmedelssektorn drog ner den genomsnittliga prisutvecklingen genom en långsammare prisutveckling än övriga konsumentpriser. Ett diagram nedan ur finansplanen visar utvecklingen av KPI i Sverige gentemot OECD under 80-talet.

Diagram 1. Konsumentprisindex. 12 månaders förändringstal t.o.m. nov. 1988 för Sverige, t.o.m. oktober för OECD

Källa: Finansplanen 1989

Utvecklingen av lönerna under 1988 är en återspeglning av, men också en orsak till konsumentprisutvecklingen. De totala löneökningarna för hela arbetsmarknaden stannar för 1988 enligt konjunkturinstitutet på 7,5 procent. Av denna totala löneökning står löneglidning för 3,4 procent. Löneglidningen förekommer bl a som en följd av arbetskraftsbrist framför allt inom privat sektor i överhettade koncentrationsområden. Löneglidning minskar utrymmet för de fria avtalsförhandlingarna och späder på inflationen p g a att löneglidning inom en sektor leder till kompensationskrav inom andra delar av arbetsmarknaden.

Bytesbalansens utveckling har allt sedan 1985 visat en klart nedåtgående trend. För 1988 väntas underskottet i bytesbalansen bli 10,4 miljarder kr enligt finansplanen. Denna bedömning är i underkant. Riksbankens senaste

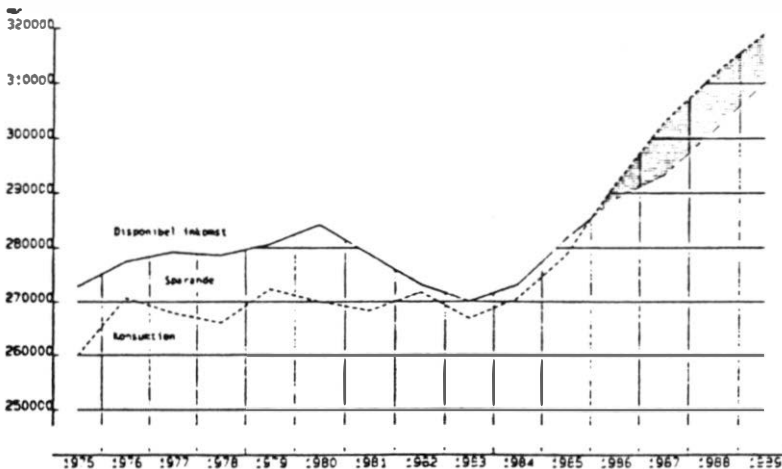
prognos för helåret 1988 pekar på ett underskott på mellan 11 och 12 miljarder. Denna utveckling beror på att den höga inhemska efterfrågan inte kunnat mötas av de svenska företagen bl a på grund av en låg produktivitet-utveckling. Den snabba prisstegringstakten har dessutom inneburit att svensk exportindustri tappat marknadsandelar. Underskottet har trots detta hållits tillbaka p g a en för Sverige gynnsam utveckling av bytesförhållandet. Prisutvecklingen för svenska exportprodukter såsom massa, papper och stål har varit god, medan oljepriserna fallit. En ökning i den totala världshandeln har dessutom kompenserat för tappade svenska marknadsandelar.

Den tredje vägens devalveringspolitik har skapat nya obalanser. Vinsterna i storföretagen har stigit till rekordnivåer. Samtidigt med storföretagens vinstutveckling har offentlig verksamhet som vård och skola naggats alltmer i kanten. Reallöneutvecklingen för de svenska löntagarna har varit svag. Avregleringen av kreditmarknaden i kombination med kraftigt likvida storföretag och en stark utveckling av de internationella börserna har skapat ett uppsving för de finansiella marknaderna i Sverige. Hushållen har haft lätt att låna och höga marginalsatser och generösa avdragsregler för räntor har stimulerat upplåning. Trots höga räntor har svenska folket lånat för att tillfredsställa konsumtionslusten. Sedan 1986 har hushållens finansiella sparande varje år varit negativt, dvs de har netto skuldsatt sig. Se diagram 2. 1987 var hushållens sparkvot -3.3 procent. Preliminära beräkningar pekar på en sparkvot i samma storleksordning för 1988.

Man kan konstatera att den socialdemokratiska "tredje vägens politik" lett till stora förmögenhetsomflyttningar i samhället. Regeringen har inte förmått se till att det nya välståndet fördelats jämlikt i folkhushållet.

Diagram 2. Disponibel inkomst, konsumtion och sparande

Mkr. 1980 års priser

Källa: Konjunkturinstitutets decemberrapport 1988

Den tredje vägens politik har också ökat de regionala obalanserna. Under perioden 1982–1987 har skogslänen förlorat mellan 3 000 och 6 000 invånare varje år, medan storstadslänens befolkningsökning stigit under perioden. Enbart under 1987 uppgick den till 23 000 personer. Mindre förbättringar i skogslänens befolkningsutveckling har kommit under 1988 till följd av den allmänna konjunkturutvecklingen. Dessa förbättringar har dessvärre anlänt mycket sent i högkonjunkturen. En konjunkturavmattning riskerar att återigen försämra befolkningsutvecklingen. Om inget görs, är därför dessa läns utveckling på lång sikt fortsatt vikande. I koncentrationsområdena har en inflationsdrivande överhettning skapats p g a bostads- och arbetskraftsbrist.

Den tredje vägens politik har gynnat inte minst den traditionella svenska exportindustrin, t ex skogs- och bilindustrin. Utvecklingen inom de högteknologiska branscherna har däremot släpat efter den internationella utvecklingen. Sverige har i dag en industristruktur som uppvisar en internationellt sett låg andel högteknologi. Detta gör oss mer priskänliga och dessutom dåligt rustade för framtiden. När högkonjunkturen vänder, hotas därmed i främsta ledet sysselsättningen i skogslänen där den traditionella industrin dominerar.

Sammanfattningsvis kan sägas att Sverige under ett antal år har haft ett andrum för att lösa de grundläggande obalanserna i ekonomin. Devalvering, oljeprissänkning, internationell räntesänkning, dollarkursfall och minskad internationell inflationstakt har inneburit en respittid för att komma till rätta med hög inflation, snabb kostnadsutveckling, låg produktivitetsutveckling samt svag extern balans. Man kan konstatera att inget av dessa problem är lösta. Regeringen har trots de internationellt goda förutsättningarna hittills misslyckats med att uthålligt lösa de ekonomiska problemen.

3.2. Utsikter för 1989

För innevarande år tyder mycket på en fortsatt relativt stark internationell konjunktur även om den mattas något. Skälen till detta har behandlats i kapitel 2. För svensk ekonomis del pekar det mesta mot en svagare utveckling än 1988 även om det inte väntas någon djupdykning i konjunkturförhållanden.

Tillväxten i den svenska ekonomin väntas öka någonstans mellan 1,2 och 1,7 % beroende på olika konjunkturinstituts bedömningar. Den minskade aktiviteten beror på ett antal orsaker bl a:

- minskad inhemsk efterfrågan p g a den kraftiga konsumtionsutveckling som varit under de senaste åren. Det har redan skett en avmattning i efterfrågan på sällanköpsvaror. Bilinköpen väntas minska under 1989 bl a eftersom katalysatorrabatten inte längre gäller. De senaste årens kreditexpansion har också gjort att hushållen har ådragit sig en hel del ränte- och amorteringsutgifter

- hushållens sparkvot väntas öka något under 1989 även om den fortfarande är negativ. Förväntningarna om en kommande skattereform verkar förmodligen också dämpande på viljan att skuldsätta sig
- utvecklingen av världshandeln väntas bromsas; ökningstakten väntas minska 2 % under 1989
- fortsatt minskade marknadsandelar för svensk exportindustri på höjda exportpriser till följd av den snabba svenska kostnadsutvecklingen.

Bytesbalansen väntas, trots en minskad inhemsk efterfrågan, fortsätta att försämrans till minus 14,1 miljarder kr enligt finansplanens bedömningar. Orsakerna är bl a fortsatt försämrad konkurrenskraft för exportindustrin samt en stabilisering i bytesförhållandet med bl a en stabilisering eller liten höjning av oljepriserna, en minskad svensk råvaruexport samt bromsad utveckling av priserna bl a på skogsråvara. Fallet i bytesbalansen blir ännu kraftigare 1989 om man för 1988 års del tar i beaktande SIF-strejken vilket minskade exporten med ca 1 procentenhet.

Löneutvecklingen under 1989 är givetvis osäker till följd av att avtalsförhandlingarna ännu är förestående. På den statliga sidan finns ett sk överhäng från 1988 på 2 procentenheter. Finansplanens beräkningar utgår från en löneökning på 7 % 1989 medan konjunkturinstitutet gör en framskrivning av förra årets löneökningar och räknar med oförändrade 7,5 %.

Konsumentpriserna väntas under 1989 vara betydligt över genomsnittet i OECD-länderna. KI räknar med en inflation för Sveriges del på 6,1 %. Gentemot våra viktigaste konkurrentländer ligger inflationsgapet kvar på samma nivå som 1988. I Västtyskland t ex ökar priserna med bara 2,3 %, i Japan med 1,5 %.

Produktivitetsutvecklingen väntas vara fortsatt svag, såväl i näringslivet som i offentliga sektorn. Näringslivets produktivitet väntas öka med 0,5 procent enligt KI, offentliga sektorns produktivitet ökar endast 0,1 procent.

Till följd av den något svagare konjunkturen 1989 minskar behovet av en generell finanspolitisk åtstramning jämfört med det läge som rådde i höstas. Sådana åtgärder riskerar, om de tillgrips i allt för stor omfattning, att förstärka den väntade avmattningen i konjunkturen. Vid en avmattning i konjunkturen kommer det generellt sett att ske en automatisk reduktion av problemen med överhettning och flaskhalsar. Geografiskt och sektoriellt begränsade åtgärder är däremot nödvändiga bl a för att dämpa en alltför kraftig efterfrågan i koncentrationsområden. Finanspolitiska indragningar i nuläget bör lämpligen ske i form av sparstimulanser för hushållssektorn; då kan också en dämpning av bytesbalansunderskottet komma till stånd.

4. Centerns ekonomiska politik

4.1. Mål för den ekonomiska politiken

De traditionella målen för den ekonomiska politiken har varit full sysselsättning, jämn fördelning, tillväxt, prisstabilitet och balans i utrikesaffärerna. De centerledda regeringarna lade till målet *regional balans* vilket den förra

socialdemokratiska regeringen efter centerkritik anammade. Detta föranledde dock inte någon märkbar förändring av denna regerings praktiska politik. I årets finansplan nämns de för den nya regeringen viktiga ekonomisk-politiska målen. Där finns inte regional balans med. Finansplanen anger dock regionalpolitik som en uppgift som är angelägen för den ekonomiska politiken de närmaste åren. "Regionalpolitiken skall aktiveras för att stimulera tillväxten", heter det.

För centerns vidkommande är och förblir regional balans ett självklart ekonomisk-politiskt mål.

Centern anser att det yttersta syftet för den ekonomiska politiken bör vara en *ökad livskvalitet*. Den *materiella välfärden* är endast en del i livskvaliteten. En god miljö är en dimension som liksom regional balans inte täcks upp av de traditionella ekonomisk-politiska målen men som ändå är relaterad till den ekonomiska politiken. Om hänsyn inte tas till miljön riskerar den ekonomiska politiken att inriktas mot mål som visserligen är relaterade till livskvaliteten men som ligger vid sidan av det verkliga målet. Centern anser därför att *god miljö* ska vara ett centralt mål i den ekonomiska politiken.

Det innebär bl a att miljöhänsyn måste byggas in i den svenska marknadsökonomi. Ökonomi måste ges en större långsiktighet genom att miljökostnaderna förs in i företagen genom miljöavgifter. På så sätt blir den ekonomiska politiken ett effektivt instrument för att stimulera utnyttjande av miljövänligare produktionsmetoder.

4.2. Penning- och kreditpolitiken

4.2.1. Räntepolitiken

De svenska räntorna har under 1988 liksom tidigare under 80-talet stadigt överstigit det internationella ränteläget. Räntemarginalen mellan 6-månaders statsskuldväxlar och motsvarande eurodollarränta har under året pendlat mellan 3 och mot slutet av året 1,5 procent. Penningpolitiken har under året fått bära en stor del av den stabiliseringspolitiska bördan. En hög ränta har istället varit medlet för att hålla tillbaka den inhemska konsumtionen och hindra ytterligare försämring av bytesbalansen. Centern anser att finanspolitiken i framtiden måste bära ett större ansvar för stabiliseringspolitiken. Detta är dessutom nödvändigt vid en avskaffad valutareglering. Penningpolitikens börda måste bli lättare så att räntorna kan sänkas. Detta är viktigt för att öka investeringsviljan i Sverige.

Den genomsnittliga dagsomsättningen på statspapper har under året minskat. Detta är bl. a. en följd av ett relativt stabilt ränteläge och ett minskat upplåningsbehov från staten.

Den 1 januari i år infördes en omsättningsskatt på värdepapper på penning- och obligationsmarknaderna, den s.k. "valpskatten". Centern var redan i samband med kompletteringspropositionen kritisk till denna skatt eftersom den orsakar samhällsekonomiska kostnader via en försämrad kapitalmarknad. Vissa viktiga delar av en fungerande kapitalmarknad har redan drabbats negativt av omsättningsskatten. Detta gäller t ex terminshandeln. Centern menar att det inte är orimligt med en beskattning av kapitalmarknaderna, men att denna beskattning borde kunna ske på ett sätt

som inte skadar likviditeten i marknaden med åtföljande samhällsekonomiska förluster. Regeringens skattepolitik för kapitalmarknaderna är desto mer märklig, som man i finansplanen talar om att en fortsatt avreglering av de finansiella marknaderna är nödvändig för att förmedla krediter och risker i ekonomin på ett mer effektivt sätt.

Centern vill särskilt rikta uppmärksamheten på den osunda skatten på utländska placerares omsättning av aktier i Sverige. Denna skatt driver handeln med svenska aktier utomlands eftersom det är billigare att handla där. Denna handel kunde äga rum i Sverige och ge intäkter hit om bara konkurrensförhållandena vore desamma. Detta bör ges regeringen tillkänna.

4.2.2. Kredit-ochsparandepolitiken

Avregleringen av kreditmarknaden har skapat ett tryck uppåt på upplåningen bland hushållen. Hushållssparandet har sjunkit kraftigt och t.o.m. blivit negativt. Det är ändå av vikt att avregleringen består. Åtgärder för att öka sparandet och minska lånebehovet bör istället bl.a. ske genom skatte- och avdragsjusteringar. Enligt vår mening måste kreditpolitiken inriktas på att öka hushållens sparande.

Under åttiotalet har nettohushållssparandet i Sverige kraftigt minskat. Även om den negativa utvecklingen bromsats under 1988, så är i dag hushållens sparkvot fortfarande negativ, vilket är unikt i OECD. Denna minskning har uppträtt trots en onormalt hög realränta under perioden, vilket borde stimulerat till ökat sparande. Dessutom har hushållens reala inkomster ökat, marginalskatterna minskat och ränteadragsbegränsning införts vilket borde ge ytterligare stimulans för ökat sparande.

Under 1988 har kreditexpansionen i Sverige fortsatt. Hushållens sparkvot har legat på ungefär samma nivå som 1987 d.v.s. -3,3 procent. Hushållens nettoupplåning har för 1988 uppgått till 100 miljarder. Den största delen, 80 miljarder, har dock varit finansiella placeringar. En ökning i de reala investeringarna har också skett. En icke obetydlig del av upplåningen har dock använts till ren konsumtion. De närmaste åren väntas hushållens sparkvot öka något. Ser man till det finansiella sparandet kommer detta enligt finansplanen att fördela sig på följande sätt mellan olika samhällssektorer:

Finansiellt sparande. Miljarder kr. Löpande priser.

	1986	1987	1988	1989	1990	
					alt. 1	alt. 2
Offentlig sektor	- 6,0	24,8	34,1	29,3	27,8	32,6
Hushåll	0,2	- 13,1	- 15,3	- 11,1	- 15,6	- 14,8
Företag	6,4	- 18,4	- 29,2	- 32,3	- 30,5	- 36,6
Bytesbalans	0,6	- 6,7	- 10,4	- 14,1	- 18,3	- 18,8

Källa: Finansplanen 1989

Som angetts i kapitel 3.1. anser vi siffran -10,4 på bytebalansen som övervärderad. Alternativen för 1990 avser regeringens olika alternativ för löneökningstakt på 4 resp. 7 procent. Den tydligaste trenden i ovanstående tabell är det ökande finansiella sparandeöverskottet i offentlig sektor och det ökande sparandeunderskottet i hushållssektorn.

Långtidsutredningen -87 angav som målsättning att förbättra den konsoliderade offentliga sektorns sparande. Detta sparande ansåg utredningen vara nödvändigt för att finansiera investeringar i industrin. Den socialdemokratiska strategin har också under en längre period i hög grad varit att överflytta sparandet från den privata till den offentliga sektorn med tydlig avsikt att få en större politisk kontroll över investeringarna.

Det finns dock inte, enligt vår mening, något egenvärde i ett sparande genom statliga budgetöverskott, ej heller i ett sparande i socialförsäkrings-systemet (annat än för att utjämna avgiftsuttaget över tiden).

Ett starkt hushållssparande däremot är ett alternativ som fyller flera syften:

- För det första ger det hushållen ekonomisk trygghet att ha en finansiell buffert.
- För det andra ger ett sparande i egen bostad, aktier, vinstandelsfonder och i eget företag en positiv makt- och ägandespridning i samhället.
- För det tredje innebär ett lågt sparande i hushållssektorn definitionsmässigt en högre konsumtion och därmed en större risk för överhettning med en ökad inflation som följd. En hög konsumtion ger inte minst en press nedåt på bytesbalansen då den privata konsumtionen har ett högt importinnehåll.

Centern anser därför att sparandet i ekonomin i första hand skall ske i hushållssektorn. Det finns en rad möjligheter att stimulera hushållssparandet:

- Den viktigaste åtgärden för att stimulera sparandet är att föra en *ekonomisk politik som begränsar inflationen*. Avkastningen på det finansiella sparandet får inte urholkas genom återkommande negativa realräntor. En tillväxtorienterad politik som ger höjda reallöner kombinerat med en rättvis fördelning är också en förutsättning för att sparandet skall öka.
- Vidare måste det råda *stabila villkor för sparandet*. Att lägga in ett ytterligare osäkerhetsmoment genom politiska beslut som skedde vid engångsskatten på pensionssparande minskar intresset för sparandet.
- En av orsakerna till det låga finansiella sparandet under 1970- och 1980-talen har varit den låga reala avkastningen efter skatt. *Sänkta marginalskatter och avdragsbegränsningar* som gynnar sparande och missgynnar konsumtionslån måste bli ett resultat av en större skattereform.

- Den särskilda skattereduktionen för mindre aktieutdelning, som den icke-socialistiska majoriteten införde, tillkom för att lindra dubbelbeskattningen av aktieutdelning. Härigenom stimulerades det enskilda aktiesparandet. Den socialistiska riksdagsmajoriteten upphävde denna möjlighet trots att den haft uppenbart positiv effekt. I nuvarande situation framstår det som särskilt angeläget att riksdagen beslutar om *åtgärder som gynnar sparande i aktier*. Löntagarfonderna motverkar strävandet mot maktspridning och bör därför avskaffas. Vi har i en trepartimotion föreslagit att en betydande del av fondmedlen skall användas för att stimulera till aktiesparande inom allemanssparandet.
- Sparande i aktier är i likhet med annan investeringsverksamhet en handling som kräver rimlig *förutsägbarhet*. Engångsskatter av den typ som aviserats i finansplanen avseende företagets vinster under 1989 minskar benägenheten till det risktagande som aktiesparande innebär. Det har inte heller hittills påvisats att vinstindragningar av denna typ skulle ha någon stabiliseringspolitisk effekt, vilket däremot hävdas i finansplanen.
- Ett utmärkt system för att sprida ägande av aktier är de *vinstandelsfonder* som byggts upp i många svenska företag. Våren 1987 beslöt en riksdagsmajoritet av socialdemokrater och kommunister att belägga dem med socialavgifter. Detta ansåg vi vara felaktigt. De system som skapats på många företag är klart att föredra framför det starkt centraliserade system för vinstdelning som löntagarfonderna innebär. Det finns dock anledning att dra upp en rågång mellan vinstandelar och lön. Det är därför enligt vår uppfattning rimligt att förlänga den tid, vanligtvis fem år, som medlen måste vara inestående innan utbetalning kan ske till den andelsberättigade.
- Staten äger en flora av företag som i stor utsträckning kunde drivits i privat regi. Centern har vid ett antal tillfällen föreslagit försäljning av vissa delar av dessa genom *emittering av folkaktier* för att sprida aktieägandet. Emissionen av aktier i Procordia visade att stort intresse finns för detta bland allmänheten. Garantier måste skapas syftande till att möjligheterna till aktieteckning sprids jämnt bland allmänheten.

Enligt centerns uppfattning behövs insatser för att göra långsiktigt målsparende verkligt attraktivt. Centern vill därför införa *personliga investeringskonton*.

Reformen bör ha följande inriktning:

- Berättigade att öppna ett *personligt investeringskonto* är desamma som för allemanssparandet. Den sparande skall fylla 16 år senast samma år sparandet börjar samt vara folkbokförd i Sverige.

- Insättning får ske på kontot med upp till ett halvt basbelopp per person och år. Det innebär att insättningen skulle maximeras till 13 950 kr med 1989 års basbelopp som beräkningsgrund. Denna summa undantas från beskattning.
- All avkastning inom kontot blir skattefri så länge pengarna kvarstår på kontot. Förmögenhetsskatt tas ut.
- Belåning av kontot tillåts inte.
- Uttag utan beskattning får ske före exempelvis 55 års ålder för investering i egen permanentbostad eller som eget kapital vid start eller övertag av företag. Därvid minskas ingångsvärdet med motsvarande belopp vid realisationsvinstbeskattning. Kontot bör även kunna öppnas för köp av aktier.
- Uttag tillåts för alla medel på kontot fram till dess kontoinnehavaren fyller exempelvis 55 år. Uttag kan ske med maximalt 20 % av kontots högsta värde per år. Medlen får med andra ord tas ut under en femårsperiod. Uttagen justeras för kontots värdet förändring under perioden. Efter femårsperioden, exempelvis vid 60 års ålder, är de medel som ej tagits ut fria för omedelbart uttag. Uttaget beskattas enligt inkomstskattereglerna.
- Vid särskilda skäl bör pengarna mot erläggande av avgift kunna tas ut innan åldersgränsen är uppnådd.

Personliga investeringskonton är ett *målsparande*. Det riktar sig framför allt till yngre människor. Ett system med personliga investeringskonton skulle aktivt kunna bidra till ett ökat enskilt sparande i bank. Det skulle också kunna bidra till ett ökat intresse för att starta eget företag samt att äga sin egen bostad. Systemet lämpar sig dessutom utmärkt för pensionssparande.

Personliga investeringskonton är ett system för *långsiktigt* sparande. Reformen tar bl a sikte på att vara ett komplement till institutionaliserat pensionssparande. Systemet kan också fylla ett behov för dem som vill trappa ned på arbetstiden tidigare än vid 65 års ålder. Långsiktigheten i placeringarna minimerar risken för skatteplanering. Slutligen borde en reform av denna omfattning kraftigt stimulera hushållssparandet.

- I en särskild motion utvecklas vår syn på småföretagsbeskattningen. Bl a föreslås minskade arbetsgivaravgifter och slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital.
- Räntan måste pressas ned. I dag är räntenivån i omvärlden ett par procent lägre (eurodollarmarknaden) än i Sverige. Centern menar att det höga ränteläget är olyckligt eftersom det hämmar kapitalbildning och investeringsvilja samt medverkar till fördelningspolitiskt ofördelaktiga förmö-

genhetsomflyttningar. Genom en stram finanspolitik, försäljning av statlig egendom samt avskaffad valutareglering kan räntan i Sverige pressas ned.

En viktig komponent i en räntepressande politik är en återhållande finanspolitik. Centern har i sina budgetalternativ pekat på vägen att bromsa statens utgifter för bl a arbetslöshetsförsäkring och bostadssubventioner.

Ett annat sätt att pressa ned räntorna är försäljningar av vissa statliga företag. Centern har föreslagit försäljningar i en takt motsvarande ca 5 miljarder kronor per år.

Ett minskat statligt upplåningsbehov minskar trycket på penningmarknaden, vilket verkar nedpressande på räntan. Detta i sin tur stimulerar produktiva investeringar vilket ger en produktionstillväxt på sikt. Det skapar utrymme för minskat skattetryck, vilket är en långsiktig målsättning för centern.

4.2.3. Valutapolitiken

En lämplig del i en räntepressande politik är att avskaffa valutaregleringen. Under de senaste åren har kapitalmarknaderna i många länder avreglerats. Exempel finns att hämta i Norge, Danmark, Storbritannien, Frankrike, Holland, Västtyskland och Japan. Den mest omfattande avregleringen sker inom den europeiska gemenskapen där ett omfattande integrationsarbete pågår. Erfarenheterna från dessa länder är i huvudsak positiva.

Som ett led i den allmänna utvecklingen mot en ökad liberalisering av kapital- och kreditmarknaden aviseras i budgetpropositionen en avreglering av de återstående delarna av det svenska valutaregleringssystemet – den sk hårda kärnan. Riksbanken har redan svarat på detta genom att avskaffa förbudet för svenskar att köpa aktier i utlandet samt tillåta juridiska personer att köpa fastighetsegendom i utlandet. Centern instämmer i att det är dags att avskaffa de kvarvarande delarna av valutaregleringen.

Centern utvecklar sin syn på valutaregleringens avskaffande i en särskild motion.

4.3. Inflationbekämpning och lönebildning

Den snabba utvecklingen av priser och löner är kanske det allvarligaste problem svensk ekonomi har för närvarande. Inflationstakten i Sverige är dubbelt, eller i vissa fall tre gånger så hög som i våra viktigaste konkurrentländer.

För 1988 ökar konsumentpriserna ca 6.3 %. Lönekostnadsökningarna 1988 blev ca 7.5 %. Regeringen räknar för 1989 med en dämpad lönekostnads- och prisutvecklingstakt: 7 % respektive 5.5 %. De flesta andra bedömare är inte lika optimistiska. Denna utveckling försämrar vårt konkurrensläge – svenskt näringsliv tappar marknadsandelar. Vi ser redan allt större underskott i bytesbalansen. Denna negativa trend riskerar att accelerera om inte inflationstakten kan bromsas upp. På sikt hotar nya budgetunderskott.

Lönekostnadsutvecklingen är en bidragande orsak till inflationsutvecklingen. De senaste årens avtalsrörelser har drivit fram höga nominella

lönelöft, vilka p.g.a. inflationen dock givit ett magert utbyte reallt för löntagarna. Den höga löneglidningen för vissa grupper har givit upphov till kompensationskrav och därmed stegrat lönekostnadsutvecklingen på hela arbetsmarknaden.

Lönekostnads- och inflationsutveckling hör självklart ihop. Det båtar föga att med olika medel försöka tvinga ner lönekostnadsutvecklingen när inflationen är på nuvarande nivå. Vi måste istället *växla ned* priser och löner genom en verksam inflationsdämpande politik. På detta område har regeringen misslyckats:

1. Genom att genomföra skattesänkningar med fördelningspolitiskt sned profil bäddar man för kompensationskrav från låglönegrupperna
2. Genom att utforma förslag till kommande skattereformer som ger olika utbyte åt olika inkomstgrupper bäddar man för kompensationskrav från övriga redan innan reformen genomförts
3. Genom att driva fram en regional obalans som skapat löneglidning och överhettning på arbets- och bostadsmarknaderna i storstäderna driver man på den allmänna prisutvecklingen i hela landet
4. Genom devalveringspolitiken i kombination med avregleringen på kreditmarknaden och ett dåligt fungerande skattesystem har en spekulationsekonomi uppstått som drivit på prisutvecklingen och lett till en våg av fusioner i näringslivet med ökad monopolprissättning
5. Avvecklade livsmedelssubventioner har en direkt effekt på konsumentprisindex.

Konjunkturinstitutet har studerat kostnadsutvecklingen och förutspår förlo-
rade marknadsandelar även med konstanta relativpriser. Kostnadsökningarna måste därför pressas tillbaka till en nivå som ligger under omvärldens. Långtidsutredningen -87 visade på att relativpriserna måste sjunka med 0,8 procent årligen fram till 1995 för att den svenska exportindustrins marknadsandelar skall bibehållas. Detta förutsätter en årlig lönekostnadsökningstakt på högst 3 procent om året.

Alternativen till en lägre kostnadsutveckling är dock inte speciellt attraktiva. En fortsatt snabb kostnadsutveckling kan för det första tvinga regeringen till en kraftig åtstramning av ekonomin för att via en högre arbetslöshet pressa ned inflationen. Detta är den strategi man valt i Europa i övrigt. Inflationen har visserligen pressats tillbaka men det har skett till priset av en långvarigt hög arbetslöshet med stora samhällsekonomiska och sociala kostnader som följd.

Det andra alternativet är att förstärka konkurrenskraften genom upprepa-
de devalveringar. Detta alternativ kommer med stor sannolikhet att innebära accelererande kostnadsökningar. Detta är i praktiken vad som skett. Genom den starka knytningen till dollarn har kronan devalverats i takt med dollarfallet.

Ett tredje alternativ är att helt ge upp prisstabilitetsmålet och låta växelkurserna fluktuera fritt. Centern anser att detta är en klar ambitionsni-

våsänkning i den ekonomiska politiken som med kraft måste avvisas. Slutsatsen är att kostnadsökningarna måste begränsas på annat sätt.

Prisstopp har varit regeringens huvudmedicin mot kostnadsökningarna de senaste åren. Rörliga priser är dock nödvändiga i ett dynamiskt ekonomiskt system. Prissystemet reflekterar produktionskostnadsförändringar, ändringar i konsumenternas smak m m. Långvariga prisstopp orsakar därför stora samhällsekonomiska förluster. Forskningsresultat visar också på att prisstopp snarast haft en pådrivande effekt på inflationen. Företagen har efter stoppets slut höjt priserna för att säkra marginaler även inför nästa prisstopp. Prisstoppet under 1987 bidrog till den höga konsumtionsnivån och försvagningen av den externa balansen. Centern avvisar därför prisstoppet som ett medel i den ekonomiska politiken, dock med undantag för exceptionella förhållanden.

En form av statliga ingrepp är att genom politiska beslut på förhand göra allmänna inkomstpolitiska utfästelser som t ex omläggningar av skatteskalor och införande av löntagarfonder. Detta kan t ex ske genom att regeringen inträder som avtalslutande part och sluter "sociala kontrakt", sk förhandlad inkomstpolitik. Den generella slutsatsen man kan dra från andra länder är att man där inte lyckats uppnå den återhållsamhet i lönebildningen som eftersträvat. Lönebildningen skall enligt centerns mening ske i förhandling mellan fria parter.

En annan form av statlig inblandning är lagstiftning mot löneökningar. Detta skjuter dock bara upp löneökningarna i tiden och ger ingen långsiktig lösning. ● Om den sortens ingrepp skulle utnyttjas under en längre period blir konsekvenserna orimliga och arbetsmarknadsparterna fråntas både frihet och ansvar. Lönesystemets förmåga att styra arbetskraft till olika sektorer urholkas med välfärdsförluster som följd. Centern avvisar även denna form av statlig inkomstpolitik.

Centern har uppfattningen att alltför svaga incitament för att uppnå samhällsekonomiskt acceptabla löneökningar är orsaken till problemen. En rad åtgärder är nödvändiga för att få ned kostnads- och löneökningstakten:

1. Regeringen måste trovärdigt deklarerat att för höga löneökningar *inte* kommer att pareras genom devalveringar. I synnerhet inte efter en avskaffad valutareglering. En fast växelkurs måste vara en norm för den ekonomiska politiken. Finans- och penningpolitiken måste syfta till att understödja den fasta växelkursen. Arbetsmarknadens parter får därmed ta ett större ansvar för den försämrade konkurrenskraft som uppstår vid för höga löneökningar.
2. En politik för regional balans måste föras som minskar den överhettning som finns i vissa regioner, medan andra regioner har problem med arbetslöshet. Överhettningssymptom och löneglidning är i dag störst inom storstadsområdena. En politik för regional balans är ett effektivt medel mot löneglidning och kostnadsökningar. Centern föreslår *investeringsavgifter* på 25 % i överhettade koncentrationsområden, i första hand Storstockholms expansiva delar. Denna avgift bör belasta nyproduktionen av lokalytor för kontor och industrier. Intäkterna bör återföras till regionen till produktion av bostäder och miljöförbättrande åtgärder.

3. Centern förespråkar en *differentierad moms* med sänkt skatt på mat. Detta är en modell som de flesta europeiska länder redan tillämpar och som också den Europeiska gemenskapen, EG, väntas fullfölja, då harmoniseringen av momssystemet inom EG fortgår.

Centern förespråkar en differentierad moms också av fördelningspolitiska skäl. Den fördelningspolitiska effekten i skatteskalen kommer att avta då marginalskatterna sänks. Den bör enligt vår mening upprätthållas bl.a. genom en differentierad moms med sänkt skatt på maten.

Sänkt skatt på maten genom en differentiering av momsen är en åtgärd som har starkt stöd i opinionen, inte minst inom löntagarorganisationerna. En sådan reform kan öka möjligheterna för att skapa samhällsekonomiskt acceptabla löneökningar.

4. Arbetsgivaravgifterna får inte höjas utan skall helst sänkas. Det samhällsekonomiska utrymmet för lönekostnadsökningarna får inte enbart in-tecknas av staten.
5. Skatteskalorna för 1989 utformades på ett sätt som enligt centerns åsikt bäddar för kompensationskrav. Samtliga skattebetalare får inte del av skattesänkningarna. Att, i ett läge med hög inflation, utforma skatteskalorna på ett sätt som bäddar för kompensationskrav är högst oförnuftigt. Vi förutsätter att en marginalskattesänkning för 1990 kombineras med fördelningspolitiska insatser.

Kommunalskatterna måste utjämnas mer effektivt. Marginalskattesänkningarna för 1989 i kombination med förändringar i de kommunala skatteuttagen kommer att medföra mycket olika utbyte i disponibel inkomst av kommande lönerörelse.

Centern berör sin syn på skattepolitiken längre fram i denna motion samt i en särskild partimotion.

6. Tillväxttakten i den offentliga konsumtionen måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket får inte öka utan bör på sikt minska.
7. En samordning av olika avtalsperioder bör ske också fortsättningsvis. Konkurrensen mellan arbetstagarorganisationerna ökar kraftigt när avtal som sluts påverkar avtal längre fram. Överlappande avtalsperioder förhindrar också att en effektiv antiinflationspolitik kan föras. I dag har vi återkommande konflikthot på den svenska arbetsmarknaden. Långsiktiga avtal bör i större grad eftersträvas för att skapa en stabilare situation. Detta är särskilt angeläget i samband med en större skattereform.
8. Arbetslöshetsförsäkringen bör bli obligatorisk. Obligatoriskt medlemskap i arbetslöshetskassorna medför att dessa också belastas av kostnader för arbetslös ungdom.

De ovan nämnda åtgärderna skulle enligt vår uppfattning kunna skapa förutsättningar för kostnads- och löneökningar på en rimlig nivå i framtiden.

Riksdagen satte, på regeringens förslag, 1988 en utgiftsram för lönekostnadsökningar, en s.k. cash limit, inom den statliga sektorn. Denna ram sattes till 4 %. För att säkerställa personalförsörjningen i statsförvaltningen gav regeringen i efterhand kompensation för lönekostnadsökningar upp till 5,6

procent. Eftersom löneökningarna på den statliga sidan blev 6,6 % har i årets budgetproposition kompensation motsvarande denna löneökningsskillnad inte medgivits. Regeringen har emellertid redan nu kunnat konstatera att den uteblivna kompensationen för statsbidragen till lärarlönerna inte ser ut att godkännas av riksdagen. Regeringen har därför tillkännagivit att man drar tillbaka den utgiftsram för löneökningar som i finansplanen föreslagits för 1989 (5%). I stället avser regeringen att via en särskild proposition föreslå en återgång till de statliga myndigheternas generella besparingskrav på 2 % årligen.

Centern var det enda oppositionsparti på den icke-socialistiska sidan som 1988 kritiserade regeringens utgiftsram. Centern reserverade sig i finansutskottet mot användningen av cash limit-metoden med den av regeringen anmälda utformningen. Vi menade i vår ekonomisk-politiska motion att kassabegränsningar generellt visserligen kan vara ett medel för en lägre kostnadsutveckling men att utgiftsramen i regeringens tappning hade små möjligheter att lyckas. Centern reserverade sig därefter i finansutskottet mot användningen av cash limit-metoden med regeringens utformning.

Vår kritik av regeringens förslag hade följande grunder:

- Regeringen valde att enbart ange ramen för löneökningar, ett s.k. lönetak. Löneökningar utöver ramen skulle mötas med effektivitets- och produktionshöjande åtgärder eller besparingar. Kassabegränsningen måste, menade vi, avse det *totala* anslaget till en myndighets verksamhet, om detta skall vara möjligt.
- Centern menade också att med regeringens löneram på 4 procent riskerade ramen, som var avsedd som ett tak, att bli ett golv från vilket löneförhandlingarna utgick.
- Kassabegränsningarna måste följas av en decentralisering av förhandlingarna till myndighetsnivå där eventuella besparingar i verksamheten kan vägas mot ökade löner, menade vi, men regeringen gav endast en ram för centrala förhandlingar. Att väga lönekostnader emot andra utgifter är ogörligt att genomföra på central nivå.
- Förhandlingarna måste utgå från strikta regler för verksamhetens miniminivå. Annars blir innebörden att parterna genom avtal kan förändra även den politiskt beslutade omfattningen och inriktningen av den statliga verksamheten.
- Systemet måste vidare kunna garantera statens personalrekrytering genom att skillnader i löneökningar inom totalramen tillåts, menade centern.

I den nu uppkomna situationen bör regeringen redovisa sina förslag i detaljerad form för riksdagen. Därutöver bör regeringen ge en bedömning av vilka konsekvenser som förslagen får för olika myndigheter. Underlag för denna bedömning bör kunna hämtas från myndigheternas anslagsframställningar. Det är också nödvändigt, att regeringen redovisar en mer långsiktig bedömning med utgångspunkt från myndigheternas redovisade flerårsbudgetar.

Syftet skall vara att ge riksdagen en grund för beslut, som inte enbart rekommenderar generella besparingar. En flerårig användning av den s k

osthyvelsmetoden leder förr eller senare till en ineffektiv användning av myndigheternas samlade resurser. Dessutom måste riksdagen få tillräckligt underlag för att kunna bedöma långsiktiga effekter på berörda myndigheters funktionsmöjligheter, alternativa besparingsmöjligheter eller grund för ökade anslag. Först då möjliggörs en politisk prioritering. En sådan prioritering är ett politiskt ansvar. Detta bör ges regeringen till känna.

Regeringen aviserar i finansplanen en indragning av vinstmedel från företagen. Detta, säger man, skall ske genom att en särskild skatt tas ut på företagsvinsterna under 1989. Centern betonar vikten av stabilitet i de spelregler som samhället ställer upp för ekonomin. Genom att föra en politik för decentraliserat ägande och rättvis fördelning menar centern att man inte behöver ta till engångsåtgärder. Regeringen anser att den föreslagna vinstskatten torde verka dämpande på lönestegringstakten. Det finns inga tidigare bevis för något sådant samband. Uttalanden från arbetsmarknadens parter pekar också på att vinstskatten inte påverkar lönebildningen. Centern har tidigare godtagit likviditetsindragningar från storföretagen *i syfte att dämpa en accelererande fusionsvåg*. Dessa likviditetsindragningar är dels inga skatter, dels har centern aldrig hävdat att likviditetsindragningar verkar hämmande på lönekostnadsökningstakten. Däremot torde företagens investeringsvilja och enskilda sparares vilja att ställa upp med riskvilligt kapital påverkas av den nya vinstskatten.

4.4. Skattepolitiken

Den socialdemokratiska skattepolitiken visar på en rad av misslyckanden. Man har inte förmått att i något avseende nå de mål som ställts upp.

- Skattetrycket skulle hållas oförändrat. Skattetrycket har i praktiken höjts sedan 1982 från 50,5 % till 55,6 % 1988.
- Nittio procent av de heltidsarbetande skulle ha högst 50 % marginalskatt. Detta slogs fast i 1981 års skattebeslut, men har i praktiken urholkats successivt.
- Målet att skattepolitiken skall främja lugna avtalsrörelser har misslyckats.

Den 3-procentiga marginalsattesänkning för alla med beskattningsbar inkomst över 70 000 kr som beslutades om under hösten och som gäller 1989 års skatter fick en olycklig fördelningspolitisk profil. Höginkomsttagare tjänar relativt sett mycket i skattesänkning medan låginkomsttagare tjänar litet eller inget. Centern föreslog istället skattesänkningar för alla skattebetalare genom att låta marginalsattesänkningen åtföljas av en skattereduktion på 1 000 kr lika för alla. Det socialdemokratiska förslaget ger nu i kombination med kraftigt varierande kommunalskatteförändringar och en hög inflation upphov till farhågor om en orolig avtalsrörelse. Det kommer nämligen att krävas väsentligt olika nominella löneökningar i olika delar av landet och i olika inkomstkikt för att uppnå en oförändrad real disponibel inkomst. Skattesänkningar som inte inkluderar alla inkomsttagare riskerar på detta sätt att bli löne- och inflationsdrivande. Centern kan med beklagan konstatera att inkomstklyftorna ökar med den socialdemokratiska skattepolitiken.

Inför 1990 anser centern att fortsatta marginalska-
ttesänkningar bör genomföras. Detta bör ske bl.a. som en successiv anpassning till en kommande skattereform. Vi upprepar däremot vår skarpa varning för skattesänkningar som inte kommer alla skattebetalare till del. Vi vill höja skatterna på kol, olja, uran och införa en lika beskattning av el och värme i samband med kondenskraft under förutsättningen att dessa höjda skatter används för finansiering av en *skattereduktion* lika för alla skattebetalare i samband med utformandet av 1990 års skatter.

Höstriksdagen 1988 förbättrade pensionärernas skattesituation. Avtrappningen av det extra avdraget minskades, förmögenhet upp till 400 000 kronor undantogs från att påverka det kommunala bostadstillägget vid sparande bundet i boende, arbetsinkomst påverkar inte heller längre KBT. Vi utvecklar vår syn på pensionärernas beskattning i en särskild motion.

Centern utvecklar sin syn på en kommande genomgripande skattereform i en särskild partimotion.

4.5. Fördelningspolitiken

Centern anser att rättvis fördelning är ett viktigt mål för den ekonomiska politiken. Valfärden måste fördelas på ett rättvist sätt mellan olika samhällsgrupper och mellan människor i olika delar av landet. En jämnare fördelning minskar spänningar i samhället och bidrar till en varaktig tillväxt via en jämn efterfrågan och en harmonisk arbetsmarknad. Alla människor måste ha en ekonomisk grundtrygghet. Detta gäller särskilt vid ålderdom, sjukdom, handikapp och arbetslöshet.

Centern konstaterar, att den socialdemokratiska politiken sedan 1982 ökat samhällsklyftorna. En undersökning presenterad av konsumentverket i höstas visar att de svenska hushållen fått det ekonomiskt sämre under 80-talet. Klyftorna mellan höginkomst- och låginkomsttagare har ökat. Året 1987 blev utfallet för en arbetarfamilj med tre barn *minus* 300 kronor i månaden. Motsvarande hushållstyp i höglönegruppen fick 3 000 kronor mer varje månad. Sämst har utvecklingen varit för ensamstående med barn under 17 år och sammanboende utan barn och med låga inkomster. Enligt konsumentverket blev utvecklingen likartad för 1988. En viktig orsak till denna utveckling har varit att prisökningarna varit större än löneökningarna.

Centern kan konstatera att trots högkonjunkturen under 80-talet har inkomstklyftorna ökat. Storföretag och aktieägare är vinnarna under de socialdemokratiska regeringarna, låg- och medelinkomsttagare utan finansiella besparingar är förlorarna. Socialdemokraterna har inte förmått åstadkomma en rättvis fördelning av det välstånd som högkonjunkturen skapat.

De marginalska-
ttesänkningar som genomförts har också bidragit till de ökade ojämlikheterna.

Differentierad moms med sänkt skatt på mat skulle kunna bli en aktiv del i fördelningspolitiken då inkomstskattens progressivitet minskar.

Klyftorna mellan olika delar av landet har också ökat. Under större delen av 80-talet har skogslänen dränerats och haft en vikande befolkningsutveck-

ling. Kommunalskatterna återspeglar utvecklingen. Skillnaderna i kommunalskatt mellan högsta och lägsta uttag är nu närmare 7 kronor. Människor i kommuner med lägst genomsnittlig inkomst betalar de högsta kommunalskatterna.

De effekter som uppstår vid en alltför snabb strukturförändring i vissa regioner eller på vissa orter måste lindras. Detta för att förhindra allför stora sociala kostnader. Ett relativt begränsat antal människor skall inte betala priset för den ekonomiska strukturomvandlingen. Kostnaderna liksom intäkterna skall delas solidariskt.

Sysselsättningssituationen är mycket olika mellan länen. Detta trots en låg generell arbetslöshet. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan t.ex. Stockholms län och Norrbottens län är hela 10 procentenheter.

Under 1988 har befolkningsutveckling och sysselsättning förbättrats något i skogslänen. De har haft ett positivt flyttningsnetto och en sjunkande arbetslöshet. Dessa förbättringar har emellertid anlant mycket sent i den högkonjunktur som råder. Långtidstrenden för dessa län är därför fortsatt vikande.

Tillgången till arbete för alla är ett avgörande fördelningsspolitiskt medel. Ett arbete ger tillgång till försörjning och är i stor utsträckning styrande för självkänsla och människovärde. Den generella arbetslösheten är låg idag vilket är glädjande. Fortfarande finns dock skillnader mellan befolkningsgrupper. De regionala skillnaderna har nämnts; vidare är ungdomsarbetslösheten hela två procent högre än den genomsnittliga arbetslösheten även om ungdomsarbetslösheten sjunkit snabbare än övriga gruppers arbetslöshet 1988.

Arbetslösheten bland flyktingar och invandrare är också hög. I hög utsträckning "missutnyttjas" också flyktingars och invandrades kompetens på arbetsmarknaden genom att de anställs i befattningar för vilka de är överkvalificerade. Centern begärde i höstas förslag från regeringen hur flyktingar och invandrare lättare skulle kunna hitta vägar in på arbetsmarknaden i relevanta befattningar. Vi upprepar denna begäran.

Antalet människor som förtidspensionerats har ökat kraftigt de senaste åren. Förtidspensioneringarna görs dessutom vid allt yngre ålder. Centern menar att förtidspensionerade, i synnerhet unga sådana, måste ges bättre möjligheter till rehabilitering och återkomst på arbetsmarknaden. Myndigheterna bör också vara mer restriktiva med förtidspensioneringar.

Också bland andra grupper, t.ex. långtidsarbetslösa, handikappade och undersysselsatta, t.ex. många deltidsarbetande kvinnor, finns en vilja att komma in på arbetsmarknaden. En utveckling i denna riktning skulle för samhället innebära ett bidrag för att få ner arbetskraftsbristen.

Arbetsmiljön är viktig. Utslagning p.g.a. arbetshandikapp är en tragedi för den enskilde och åsamkar samhället stora kostnader. Samhällets utbetalningar p.g.a. arbetshandikapp har ökat kraftigt de senaste åren. Samtidigt borde förutsättningar för en förbättrad fysisk och psykosocial arbetsmiljö finnas via kraftig vinstutveckling i näringslivet och arbetskraftsbrist som borde skapa incitament för arbetsmiljöförbättrande åtgärder.

Samhället har en självklar skyldighet att särskilt bistå utsatta samhällsgrupper att klara sin ekonomiska trygghet. Centern vill återinföra friåret i

sjukvården. Vi går emot regeringens förslag att dra in de kostnadsfria läkemedlen.

Finansplanen säger att satsningar på de handikappade har möjliggjorts genom ett stramt budgetarbete. För centerns del anser vi att stödet till särskilt utsatta människor inte får vara avhängigt av budgetsaldot. Centern satsar medel på handikappolitiken utöver regeringen.

Den allmänna försäkringen har mer och mer blivit en försäkring mot inkomstbortfall. Grundskyddet har relativt sett försvagats. Skillnaderna i förmåner har ökat. Människor utan förvärvsinkomster hamnar vid sidan av de flesta försäkringsförmåner. Detta gäller inte minst de som ställs utan arbete och på så sätt får ett svagare socialförsäkringsskydd. Därför har centern föreslagit att socialförsäkringssystemet i större utsträckning måste byggas upp enligt grundtrygghetsprincipen.

Stödet till barnfamiljerna har en hög fördelningspolitisk träffsäkerhet och bör förstärkas. Vi förutsätter att regeringen lämnar förslag om höjda barnbidrag i samband med kompletteringspropositionen. Detta bör ges regeringen tillkänna. Centern föreslår att ett vårdnadsbidrag för alla småbarnsföräldrar med barn i förskoleåldern införs. Dessutom yrkar vi avslag på regeringens förslag om minskade mjölksubventioner.

Studiestödet till studenter har en dokumenterat god fördelningseffekt. Även om en förändring i studiemedelssystemet nyligen gjorts, är ytterligare förbättringar nödvändiga. Detta skulle kunna minska den sociala snedrekryteringen vilket ytterligare skulle förstärka den fördelningspolitiska effekten. Centerns förslag om studielön presenteras i en särskild motion.

Även de sämst ställda pensionärerna behöver en förstärkning. Centern vill förbättra pensionärernas skattesituation. Vi utvecklar detta i en särskild motion.

4.6. Åtgärder för en varaktig tillväxt

Varaktig ekonomisk tillväxt förutsätter enligt centerns uppfattning hushållning med naturresurser och god miljö. Detta måste prägla innehållet i produktionsutvecklingen. Tillväxten måste komma hela landet till del. Målet bör vara en decentraliserad samhällsstruktur där det råder balans såväl inom som mellan olika regioner. Uppnås inte detta, skapas problem såväl inom som utom storstadsregionerna.

Långtidsutredningen -87 pekade på att "relativsprissänkningar" krävs i det längre perspektivet för bibehållna marknadsandelar. Det finns dock möjlighet att påverka andra förutsättningar för den svenska konkurrenskraften. Centern vill föra en politik för varaktig tillväxt genom satsningar på miljö, utbildning, infrastruktur, decentraliserat ägande inom näringslivet, ökad konkurrens och decentralisering av ansvar inom offentliga sektorn samt minskade regleringar.

Den strukturuomvandling där kunskapsintensiv produktion inom industri och tjänstesektor växer i betydelse är viktig för att bibehålla svensk konkurrenskraft på sikt. Slutsatsen är att en kvalitativt högtstående och flexibel utbildning på alla nivåer är av avgörande betydelse.

Centern har en längre period i sitt budgetarbete prioriterat utbildningsom-

rådet. Upprustning av skollokaler, egna böcker, bättre skolmat, mindre skolor och klasser är förslag som centern verkat för. Socialdemokraterna har vid samtliga tillfällen motsatt sig dessa förslag och istället föreslagit stora besparingar på skolans område.

Regeringen har redan, innan motionstiden med anledning av budgetpropositionen gått ut, tvingats backa från sitt förslag att skära ner statsbidragen till lärarlönerna med 167 miljoner kronor.

Investeringar i form av högre utbildning och forskning har också en stor regional betydelse. Framtidsstudier visar att en betydande del av produktionsutvecklingen kommer att ske runt universitetsorterna. Det är därför inte minst ur regionalsynpunkt viktigt med en decentraliserad högskola. Centern vill förstärka de mindre högskolorna. Målsättningen bör vara en högskola i varje län. Dessutom bör de fasta forskningsresurserna spridas även utanför universitetsorterna.

Centern anser det också angeläget med en utbyggnad av kortare tekniska och ekonomiska högskoleutbildningar. Vi ser det som naturligt att dessa utbildningar i första hand knyts till de mindre högskolorna för att främja en regional utveckling. Centerns syn på utbildningen finns utvecklad i en rad motioner om utbildningspolitik, skola och högskola.

I en gemensam motion tillsammans med moderaterna och folkpartiet har vi föreslagit att en betydande del av pengarna i löntagarfonderna skall sättas in i stiftelser vars avkastning skall satsas på forskning. Forskning kring miljöfrågor är särskilt angelägen för att skapa förutsättningar för en varaktig tillväxt.

Andra typer av infrastruktursatsningar är också viktiga för en regional utveckling. En grundläggande förutsättning för en varaktig tillväxt är fungerande kommunikationer i alla delar av landet. Centern vill verka för en decentraliserad utbyggnad av vägnät, tågtrafik, regionala flygförbindelser och telekommunikationsnät.

För att uppnå en god konkurrenskraft även i ett längre perspektiv krävs att svensk industri hävdar sig väl inom de områden som internationellt sett växer snabbast. Därför är skapande av ett gott klimat för tjänsteproduktion och kunskapsintensiv produktion viktigt.

Kraftfulla åtgärder behövs för att stimulera regional tjänsteproduktion. Bl.a. måste det statliga stödet till investeringar i större utsträckning inriktas på immateriella investeringar. Det regionalpolitiska stödet bör kunna användas till andra investeringar än bara maskiner och byggnader.

Den privata tjänstesektorns tillväxt försvåras av en rad regleringar och statliga tjänstemonopol. Avregleringar bl a på trafikpolitikens område bör ske, liksom en uppluckring av vissa av de offentliga verksamheternas monopolställning. Hänsyn till tjänsteproducerande företag måste i ökad grad tas i företagsbeskattningen.

Andra typer av regleringar som hämmar den ekonomiska utvecklingen är valutaregleringen och byggnormen.

En varaktig ekonomisk tillväxt är starkt beroende av stabila politiska villkor. Regeringens politik de senaste åren har präglats av en svårbedömbart ryckighet. Detta innebär att färre vågar ta risker varvid investeringar tenderar att utebli. Det är därför väsentligt med ett stabilt politiskt handlande.

Centern anser vidare att långsiktig konkurrenskraft kräver en satsning på småföretagen. De är en grund för teknisk utveckling och har stor betydelse vid skapandet av nya arbetstillfällen. Centern föreslår i en partimotion att skattepolitiken läggs om, så att den till skillnad från idag gynnar små- och medelstora företag.

Vidare måste den offentliga sektorn i likhet med den privata effektiviseras. Den totala produktivitetsökningen i ekonomin påverkas i betydande utsträckning av effektiviteten i den offentliga sektorn.

En politik för en decentraliserad offentlig service skulle på många områden starkt bidra till en effektivisering av den offentliga sektorn. I dag går politiken en annan väg; kronofogdemyndigheter, taxeringsväsende, folkbokföring m m centraliseras av den socialdemokratiska regeringen.

Det är också viktigt att den lokala flexibiliteten utvecklas i den offentliga sektorn. Den kommunala självstyrelsen bör förstärkas genom att avskaffa detaljstyrningen av den kommunala verksamheten. De statliga specialdestinerade bidragen till kommuner och landsting bör avskaffas och överföras till ett skattekrafts- och utgiftsutjämnande bidragssystem som utgår oavsett verksamhetens storlek. Den statliga styrningen bör istället ske genom ramlagstiftning. På detta sätt kan de som har den bästa överblicken avgöra insatsernas storlek och inriktning beroende på lokala förutsättningar. Detta skulle avgjort förbättra effektiviteten i den primär- och landstingskommunala sektorn.

För att effektivisera den offentliga verksamheten bör stat, kommuner och landsting i högre grad inrikta sig mot verksamhetsområden där man har de bästa förutsättningarna. Det innebär bl a att centern anser att en rad statliga företag bör säljas ut till allmänheten.

Även andra åtgärder för att stimulera den långsiktiga konkurrenskraften har presenterats av centern. En skattereform enligt ovan med sänkta marginalskatter, rättvis fördelning och sänkt skattetryck skulle förbättra ekonomins funktionssätt.

4.7. Budgetpolitiken

Centern anser att en stram finanspolitik måste föras dels för att pressa tillbaka konsumtionsökningen så att denna inte överstiger tillväxten, dels för att inte penningpolitiken skall behöva bära en alltför stor del av det stabiliseringspolitiska ansvaret. Det ger utrymme för en mindre räntedifferens mot utlandet. Eftersom en konjunkturavmattning är att vänta är det emellertid inte lämpligt med större köpkraftsindragningar. Istället bör en stram finanspolitik i huvudsak åstadkommas via sparstimulanser. Centern anser att sparandet huvudsakligen bör ske i hushållssektorn. Detta är förutsättningen för ett långsiktigt sänkt skattetryck.

4.7.1. Regeringens budget

Årets budget är den första sedan 1962/63 som inte visar underskott. Budgeten är överbalanserad med ca 400 milj kronor. Innevarande budgetår räknar man nu med ett budgetöverskott på ca 11 miljarder istället för ett lika stort underskott – alltså en felräkning på 22 miljarder. Vid en första anblick

kan detta verka positivt. Felräkningarna beror i första hand på regeringens oförmåga att få ner inflationsnivån. Långsiktigt hotar detta en budget i balans. Regeringen har därutöver höjt skattetrycket med 6 procent sedan 1982. Att regeringen hävdar att 1989/90 års budget enbart skall ge ett överskott på ca 400 miljoner beror framför allt på deras förhoppning om sänkt inflation ner till 4 % – en utveckling som få bedömare i övrigt tror på. Regeringen pekar också på de sänkta inkomstskatterna 1989.

4.7.2. Centerns budgetalternativ

4.7.2.1. Inledning

Centerns valprogram innebar en satsning på *miljöpolitiken*, en *fördelningspolitik för lika och rättvisa levnadsvillkor*, en satsning på *utbildning och utveckling* samt en stabil *grundtrygghet* i vård, omsorg samt i trygghetssystemet i övrigt. Detta har varit vägledande för vårt budgetarbete.

Centerns budgetförslag innebär i förhållande till regeringens en ytterligare budgetförstärkning på 3,5 miljarder kronor. Skattetrycket sänks dessutom med 0,3 % av BNP under nästa budgetår.

Vårt budgetförslag innebär sammantaget att 5 miljarder satsas på att främja sysselsättningen på ett regionalpolitiskt riktigt sätt. Vi satsar på infrastruktur, vård och omsorg, utbildning, miljöåtgärder och rättsväsende.

Centern säger nej till regeringens besparing på lärarlönerna och nationalscenerna Dramaten och Operan. Vi vill höja skatten på olja, kol, uran samt beskatta el och värme lika i samband med kondenskraft. Det sistnämnda under förutsättning att dessa höjda skatter går till en skattereduktion lika för alla skattebetalare vid en marginalskattesänkning inför 1990 års skatter. Skattereduktionen blir därmed ett fördelningspolitiskt komplement som kan bidra till lugnare inflationsutveckling.

4.7.2.2. Vård, omsorg och grundtrygghet

Barnfamiljerna får bättre valfrihet i barnomsorgen och bättre ekonomiska villkor genom förslaget om beskattat vårdnadsbidrag, sänkt matskatt och bibehållna mjölksubventioner. Regeringen bör lämna förslag om höjda barnbidrag i samband med kompletteringspropositionen.

Pensionärerna får en förbättrad grundtrygghet genom återinförande av friåret i sjukvården, bättre förutsättningar för hemtjänst och anhörigvård, samt rättvisa pensionsvillkor för de pensionärer med låg eller ingen ATP som fortfarande förnekas pensionstillskott.

4.7.2.3. Rättvisa skatter

Centern föreslår omfattande omfördelningar av skattetrycket. Vi föreslår differentierad moms med sänkt skatt på maten. Vi föreslår sänkta arbetsgivaravgifter för småföretag och höjda för stora företag. Vi föreslår att skatten skall användas som ett regionalpolitiskt instrument, bl a i den kommunala skatteutjämningen. Centern menar att marginalskattesänkningar måste kompletteras med fördelningspolitiska insatser.

4.7.2.4. *Regionalbalans*

Rättvisa och likvärdiga villkor för landets olika delar har prioriterats i centerns budgetalternativ. Vårt förslag på skatteutjämnings område tar bättre hänsyn till många av de fattigaste kommunernas situation. Vi förordar en kraftfull utbyggnad av regionalpolitiken där satsningar på de mindre högskolorna, utveckling av skogslänens väg- och järnvägsnät samt en rejäl satsning på småföretagsamhet och landsbygdsutveckling är viktiga förslag.

4.7.2.5. *God miljö*

Centern förordar en kraftfull miljöpolitik med ekonomiska styrmedel. Våra förslag innebär en omläggning av skattetrycket från arbete till skatter och avgifter på råvaror och miljöhotande produkter. Vårt budgetalternativ innehåller konkreta förslag bl a vad gäller införande av en uranskatt, införande av en särskild svavelavgift samt höjning av kol- och oljeskatten. Vi förordar också avgifter för att styra bort från kärnkraftsberoendet på elsidan.

4.7.2.6. *Utbildning och utveckling*

Insatserna på miljöpolitikens område är avgörande för att skapa förutsättningar för en varaktigt tillväxt. En annan förutsättning är att ge småföretagande och nyföretagande bättre villkor. Vi förordar en omläggning av arbetsgivaravgifterna så att egenavgiften helt slopas för ett belopp motsvarande 1 basbelopp samt att sjukförsäkringsavgiften sänks med 5 procentenheter för en lönesumma motsvarande 500 000 kr. Dessa förslag finansieras i sin helhet genom höjningar av avgiftsuttaget i övrigt. På jordbruksområdet föreslår vi insatser för att underlätta jordbrukets omställning till ny produktion och insatser för bättre livsmedelskvalitet.

Skolan får bättre förutsättningar att tillgodose angelägna behov. Högre utbildning och forskning utvecklas. Centerns förslag innebär bl a mindre klasser i skolan, bättre kvalitet på läromedlen och en rejäl satsning på de mindre högskolorna och forskningsmöjligheterna där.

4.7.2.7. *Tillkommande utgiftsbehov*

Vi bedömer att våra tillkommande utgiftsförslag kommer att rymmas inom den av regeringen avsatta kostnadsramen på 5 miljarder.

4.7.3. **Centerns budgetbalans**

Vi har i vår redovisning av budgetbalansen undantagit förslag som innebär omfördelningar inom samma system. Det gäller t ex förslagen om differentierad moms, arbetsgivaravgifterna samt den kommunala skatteutjämnningen.

Budgetförstärkningar BÅ 89/90

Mot. 1988/89

Fi226

	BÅ 89/90	Helårseffekt
Utebliven kompensation till kommuner för viss tidigare beskattning	1 329	1 329
Sänkt schablonavdrag	1 000	1 000
Uranskatt	2 000	2 000
Fossila bränslen	3 200	3 200
Kondenskraft	800	800
Ekonomiska styrmedel miljö	750	750
Alkohol/tobak	650	650
Televerket	300	300
Vattenfall	500	500
Erbjudan inlösen bostadslån	1 100	1 100
Slopät räntestöd	200	400
Ungdomsbostadsstöd	15	15
Återflyttningsbidrag	45	45
Hyresrabatter	5	5
Tilläggs lån ombyggnad	50	50
Ränteintäkt försäljning statliga företag	250	500
Utredningsverksamhet miljö-/energidep.	5	5
Expertgruppen f. regional utveckling	2	2
Lokaliseringslån	100	100
Indragning av tjänster AMS/LAN	75	75
Flyttningsbidrag	90	90
Del av överskott arb.lösh.försäkring	2 560	2 560
Ungdomslag ers. m. inskolningsplatser	250	250
Folkbokföringen		250
SUMMA	15 276	15 976

Budgetförsvagningar BÅ 89/90

	BÅ 89/90	Helårseffekt
Familjepolitik netto	- 550	1 200
Friåret i sjukvården	300	300
Undantagandepensionärer	10	10
Drogkampanj	10	10
Mjölksubventioner	250	250
Miljöinvesteringar jordbruket	35	35
Skogsvårdsavgiften	250	250
Sveriges lantbruksuniversitet	1	1
Trädgårdsnäringen	11	11
Fisket	15	15
Genbank	5	5
Lantbruksnämndernas informationsverksamhet	3	3
Domstolar	7	7
Polis	10	10
Tull	15	15
Statliga vägar, bärighetshöjande åtgärder	400	400
Byggande av länstrafikanläggningar	235	235
Köp av SJ-tjänster	70	70
Järnvägstrafik, länshuvudmannaskap	7	7
Enskilda vägar	100	100
Dubbelspår västkustbanan	147	147

Lärlöner	167	167
Mindre klasser		300
Grund- och gymnasieskola	46	46
Vuxenutbildning och folkbildning	35	35
Högskola och forskning	164	164
Studiemedel		200
Kultur	52	54
Idrott	7	7
Ungdomsverksamhet	47	47
Turism	4	4
Skattereduktion	6 500	6 500
Pensionärernas extra avdrag	250	500
Förmögenhetsskatt arbetande kap.		100
Kommunal skatteutjämning	850	1 700
Kyrkans skatteutjämning	100	100
Stimulanser inlösen äldre lån	100	100
Räntesubventioner flerbostadshus	150	300
Kulturhistoriska byggnader	10	10
Bostadsanpassningsbidrag	50	50
Insatser mot radon i bostäder	10	10
Stimulansbidrag smålägenheter	150	150
Stimulansbidrag VA-sanering	100	200
Samlingslokaler	15	30
Småföretagsutveckling	5	5
Teko-stöd	100	100
Europeiskt rymdsamarbete	25	25
Informationsteknologi mindre företag	10	10
Landsbygdens elektrifiering	3	3
Mindre solvärmeanläggningar	10	10
Arbetsmiljö	32	32
Handikappstöd	168	168
Jämställdhet	2	2
Länsanslag	408	408
Sysselsättningsstöd	25	25
Landsbygdsutveckling	200	200
Regeringens lokaliseringssstöd	100	100
Utbildningsplatser	150	150
Rekryteringsstöd	100	100
FN-styrkorna Namibia	50	50
Civilt försvar	100	100
Militärt försvar	100	100
Länsstyrelsernas miljöskydd	4	4
Naturvård	10	10
Försurning	45	45
Genetiska resurser	5	5
Marin forskning	30	30
SUMMA	11 815¹	15 532¹
BUDGETSALDO (c) i förhållande till regeringen	3 461	444

¹ Omställningsstöd jordbruket tillkommer

Omfördelning av statliga tillgångar

Försäljning statliga företag	5 000
<i>Skatter och avgifter (helår)</i>	
Schablonavdrag	1 000
Uranskatt	2 000
Fossila bränslen	3 200
Kondenskraft	800
Ekonomiska styrmedel miljö	750
Alkohol/tobaksskatt	650
Skattereduktion	-6 500
Pensionärernas skatt	- 500
Förmögenhetsskatt arb. kap.	- 100
Skogsvårdsavgift	- 400
Vinstdelningsskatt	-3 000
Löntagarfondsavgift	- 950
Sänkta skatter	-3 700

4.8. Kommunal ekonomi

Den kommunala sektorn var den samhällssektor som växte snabbast under 1970-talet. Det var ett resultat av höga socialpolitiska ambitioner, överföring av arbetsuppgifter från staten till kommuner och landsting, kommunsammanslagningarna samt socialdemokratins prioritering av offentliga lösningar. Under 80-talet har den kommunala sektorn växt med i genomsnitt 2 % per år. Den senaste långtidsutredningen angav att den kommunala tillväxten måste dämpas ner till 1 % per år för att nå en svensk ekonomi i balans. Förra året var ökningstakten 1,7 % i primärkommunerna och 1,6 % i landstingskommunerna. Detta innebär dock en klar minskning jämfört med 70-talets expansionstakt.

För full behovstäckning skulle den kommunala ekonomin emellertid behöva växa med 2 % 1989. Detta beror på den ökade pressen på kommunernas verksamhet t.ex. inom barnomsorg, vård och äldreomsorg. Arbetskraftsbristen innebär dock svårigheter att svara upp mot behoven.

Den höga pris- och lönestegringstakten är också en faktor som utgör en press på kommunernas ekonomi. Kommunernas finansiella sparande har kraftigt minskat de senaste åren och är negativt, d.v.s. verksamheten drivs med underskott. Till en del har alltså statens budgetunderskott överflyttats på kommunerna. Budgetåret 88/89 räknar finansplanen med ett sparande i kommunsektorn på -8,5 miljarder.

Den pressade ekonomiska situationen riskerar innebära kommande kraftiga kommunala skattehöjningar. En sänkning av den statliga inkomstskatten bidrar dessutom till att kommunerna ser ett utrymme för skattehöjningar. Ökningen i det genomsnittliga kommunala skatteuttaget är för 1989 det största på 5 år. Centern ser denna utveckling som mycket oroande. Pressen på den kommunala sektorn måste minska. Samtidigt måste en politik föras som ger olika primärkommuner och landsting mer likartade ekonomiska möjligheter.

Idag föreligger skillnader i det kommunala skatteuttaget mellan olika kommuner på upp till 6,55 kr per beskattad hundralapp. Centern menar att

endast skillnader i kommunal service samt administrativ skicklighet bör vara avgörande för kommunernas skattesatser. Mot bakgrund av detta samt den ekonomiska utveckling som beskrivits ovan anser centern att den kommunala skattekraftsutjämnningen måste förbättras. Detta innebär att centern vill:

- tillföra skatteutjämningsystemet ytterligare 850 milj kr för budgetåret 1989/90 utöver regeringens förslag
- genomföra en mer omfattande reformering av den kommunala skattekraftsutjämnningen i samband med en kommande skattereform
- lägga om det statliga bidragssystemet så att de specialdestinerade bidragen förs över till den kommunala skatteutjämnningen.

Centerns politik för den kommunala ekonomin utvecklas också i vår skattemotion och i en särskild motion om kommunal skattekraftsutjämnning.

5. Hemställen

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordas i motionen,

3. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts beträffande regional balans som ett mål för den ekonomiska politiken,

4. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts beträffande god miljö som ett mål för den ekonomiska politiken,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande valutareglernas avskaffande,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande skatt på värdepapper för utländska placerare¹],

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande utgiftsramar för lönekostnader i offentlig verksamhet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande fördelningspolitiken,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen tillkänna vad som i motionen anförts beträffande arbete för flyktingar och invandrare²],

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag för främjande av högteknologi i enlighet med det anförda,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om målsättning och inriktning beträffande engångsförstärkningar av budgeten samt bemyndigar regeringen att genomföra erforderliga försäljningar,

[att riksdagen beslutar sänka schablonavdraget från 3 000 kr. till 2 000 kr. från den 1 januari 1990¹],

10. att riksdagen avslår regeringens förslag om kompensation till kommunerna för den borttagna beskattningen av juridiska personer och borttagen garantibesättning,

11. att riksdagen begär förslag om ökade inleveranser från televerket och statens vattenfallsverk med 300 resp. 500 milj. kr. budgetåret 1989/90,

Mot. 1988/89
Fi226

12. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om höjda barnbidrag i anslutning till kompletteringspropositionen.

Stockholm den 25 januari 1989

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

¹ 1988/89:Sk463.

² 1988/89:A240.

Innehållsförteckning

Sid Mot. 1988/89
Fi226

1.	Sammanfattning	1
1.1.	Det ekonomisk-politiska läget	2
1.2.	Den ekonomiska politikens inriktning	3
2.	Den internationella ekonomin	6
3.	Sveriges ekonomi	7
3.1.	Sveriges ekonomiska utveckling 1970–1988	7
3.2.	Utsikter för 1989	11
4.	Centerns ekonomiska politik	12
4.1.	Mål för den ekonomiska politiken	12
4.2.	Penning- och kreditpolitiken	13
4.2.1.	Räntepolitiken	13
4.2.2.	Kredit- och sparandepolitiken	14
4.2.3.	Valutapolitiken	18
4.3.	Inflationsbekämpning och lönebildning	18
4.4.	Skattepolitiken	23
4.5.	Fördelningspolitiken	24
4.6.	Åtgärder för en varaktig tillväxt	26
4.7.	Budgetpolitiken	28
4.7.1.	Regeringens budget	28
4.7.2.	Centerns budgetalternativ	29
4.7.2.1.	Inledning	29
4.7.2.2.	Vård, omsorg och grundtrygghet	29
4.7.2.3.	Rättvisaskatter	29
4.7.2.4.	Regional balans	30
4.7.2.5.	Godmiljö	30
4.7.2.6.	Utbildning och utveckling	30
4.7.2.7.	Tillkommande utgiftsbehov	30
4.7.3.	Centerns budgetbalans	30
4.8.	Kommunal ekonomi	33
5.	Hemställan	34